

PANDIVERE JA ADAVERE-PÖLTSAMAA NITRAADITUNDLIKU ALA TEGEVUSKAVA AASTATEKS 2009–2011

Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava aastateks 2009–2011 (edaspidi *NTA tegevuskava*) jätkab varasemat Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala tegevuskava aastateks 2004–2008 (kinnitatud Vabariigi Valitsuse 30. aprilli 2004. a korraldusega nr 318-k). NTA tegevuskava on täpsustatud eelmise tegevuskava elluviimise kogemuste põhjal. Seekord on NTA tegevuskava periood kolm aastat, mis on kooskõlas Nõukogu direktiivis 91/676/EMÜ veekogude kaitsmise kohta põllumajandusest lähtuva nitraadireostuse eest (edaspidi *nitraadidirektiiv*) (EÜT L 375, 31.12.91, lk 1-8) nõutud tegevuskava planeerimisperioodiga. NTA tegevuskava on kooskõlas Vabariigi Valitsuse 11. detsembri 2008. aasta istungil heaks kiidetud Läänemere tegevuskava rakendusplaaniga aastateks 2008–2011.

I Õigusaktidest tulenevad kohustuslikud meetmed põllumajandustootmisele

Nitraaditundlikul alal (edaspidi *NTA*) kehtivad põllumajandustootmise piirangud ja kitsendused on kehtestatud Eesti Vabariigi õigusaktidega. Olulisemad nendest on:

1. Veeseadus (RT I 1994, 40, 655; 2009, 37, 251);
2. Vabariigi Valitsuse 28. augusti 2001. a määrus nr 288 „Veekaitseõuded väetise- ja sõnnikuhoidlatele ning siloladustamiskohtadele ja sõnniku, silomahla ja muude väetiste kasutamise ja hoidmise nõuded“ (RT I 2001, 72, 443; 2009, 7, 47);
3. Vabariigi Valitsuse 21. jaanuari 2003. a määrus nr 17 „Pandivere ja Adavere-Põltsamaa nitraaditundliku ala kaitse-eeskiri“ (RT I 2003, 10, 49; 2009, 7, 47);
4. Põllumajandusministri 21. augusti 2003. a määrus nr 85 „Sõnniku koostise nõuded“ (RTL 2003, 95, 1428; 2005, 104, 1583).

II Tegevuskava eesmärk ja nitraadireostuse hetkeseis

NTA tegevuskava eesmärk on põllumajandustootmisest pärineva pinna- ja põhjavee reostuse piiramine, säästva põllumajandustootmise arengule ja vee hea seisundi saavutamisele kaasaaitamine ning inimese tervisele ohutu joogivee tagamine nitraaditundlikul alal.

Põhjavee hea seisundi kriteeriumid on kehtestatud keskkonnaministri 10. mai 2004. a määrusega nr 47 „Põhjaveekogumite veeklassid, põhjaveekogumite veeklassidele vastavad veekvaliteedi näitajate väärtused ning veeklasside määramise kord“; pinnavee hea seisundi kriteeriumid on kehtestatud keskkonnaministri 28. juuli 2009. a määrusega nr 44 „Pinnaveekogumite moodustamise kord ja nende pinnaveekogumite nimestik, mille seisundiklass tuleb määrata, pinnaveekogumite seisundiklassid ja seisundiklassidele vastavad kvaliteedinäitajate väärtused ning seisundiklasside määramise kord“. Tervisele ohutu joogivee nõuded on kehtestatud sotsiaalministri 31. juuli 2001. a määrusega nr 82 „Joogivee kvaliteedi- ja kontrollinõuded ning analüüsimeetodid“.

NTA tegevuskava 2004-2008 perioodil oli riikliku põhjaveeseire programmi raames võetud veeproovidest vee heast seisundist kõrgema nitraadisisaldusega (50 mg/l) Pandivere piirkonnas 10% ja Adavere-Põltsamaa piirkonnas 31% kaevudest. Kogu nitraaditundliku ala keskmine kõrge nitraadisisaldusega kaevude osatähtsus oli 15%.

Veekogude võrgustik on NTA-l karsti tõttu vähene. Riikliku seireprogrammi raames hinnatakse kümnes lävendis nitraatide sisaldust. Võrreldes 2004-2008 aasta nitraatide maksimaalset sisaldust perioodiga 2000-2003, on kümnest jõest kuues nitraatide maksimaalne sisaldus kasvanud, kusjuures neljas on kasv olnud enam kui 5 mg/l, mida loetakse tugevaks suurenemiseks.

III Tegevuskava meetmed ja tööd

1. Ametkondade koostöö tugevdamine põllumajandustootmisest pärineva pinna- ja põhjavee reostuse piiramiseks.

NTA tegevuskava raames tuleb kaasa aidata veemajanduskavade ja maaelu planeerimise ühildamisele ning veekeskonna kaitsemeetmete integreerimisele põllumajandustootmisesse. Vajalik on enam koordineerida nõuandeteenistuse ja järelevalveasutuste koostööd keskkonnakaitse eesmärkide ja põllumajandustootmise mõju selgitamisel põllumajandustootjale. Keskkonnaandmete kogumise, üldistamise ja kasutatavusega on mitmeid probleeme. Erinevad ametkonnad kasutavad erinevat terminoloogiat, mis põhjustab arusaamatusi ning andmete mittevastavust tegelikkusele ja segadusi andmebaasides. Erinevate andmebaaside vahel puudub andmete ristkasutuse võimalus.

Vajalik on:

1.1 Korraldada kord aastas Keskkonnaministeeriumi, Põllumajandusministeeriumi, Keskkonnainspektsiooni, Keskkonnaameti, Põllumajandusameti, Veterinaar- ja Toiduameti, Terviseameti, Põllumajanduse Registrate ja Informatsiooni Ameti (PRIA) ja NTA kohalike omavalitsuste töötajate ning konsulentide ühiseid seminare.

1.2 Osaleda ühise põllumajanduspoliitika (ÜPP) ja veemajanduskavade ühildamise Euroopa Liidu (EL) koostööprojekti (*Pilot River Basin-Agriculture*) Pandivere näidisalal.

1.3 Tagada põllumajandustootmise, sh NTA veekasutuse ja -kaitse selgem õiguslik reguleerimine, viia riigisisised õigusaktid omavahel kooskõlla.

1.4 Jätkata NTA tegevuskava rakendamist koordineeriva NTA nõukogu tööd, viia selle koosseis vastavusse halduskorralduse jm muudatustega.

1.5 Arendada koostööd teadus- ja riigiasutustega (Tallinna Tehnikaülikool, Eesti Maaülikool, Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), Statistikaamet, Terviseamet). Tõhustada eri andmekogude ristkasutust, tagada andmevahetus.

2. Sõnniku ja mineraalväetiste tõhusa kasutamise tagamine, säästliku tootmise planeerimine. Selleks tuleb selgitada põllumajandustootmise ja veekaitse seisukohast loomakasvatuses parima võimaliku tehnika rakendamise ning maaviljeluses hea põllumajandustava järgimise tulemuslikkust. Vee hea seisundi saavutamiseks on vajalik analüüsida nii punktreaalallikatest (farmid, sõnniku- ja silohoidlad, reoveepuhastid jm) ning hajureostusest pärinevat koormust (eelkõige väetiste õige kasutamine). Käesoleval ajal puudub usaldusväärne andmebaas sõnnikukäitluse kohta.

Vajalik on:

2.1 Uurida intensiivse suurtootmise mõju NTA põhjavee- ja pinnaveekogumite seisundile suurfarmide ümbruses ja suurtel teraviljatootmise aladel.

2.2 Inventeerida loomakasvatushoonete keskkonnaseisundit NTA-l. Selgitada farmide sõnnikuhoidlate, silohoidlate, reoveepuhastite ja muude veekeskonda mõjutada võivate objektide nõuetele vastavust ning hinnata farmidest tulenevat koormust.

2.3 Läbi viia sõnniku taimetoitainete koostise uuring erinevate tootmistüüpide ja loomaliikide kaupa.

2.4 Läbi viia sügise sõnnikulaotuse mõju uuring toitainekadude vähendamise ja vee reostamise ennetamise eesmärgil.

2.5 Tõhustada konsulentide abi maaviljeluse planeerimisel, kohapeal veekaitse olukorra hindamisel, sõnnikuhoidlate ehitamisel ja eksploateerimisel ning keskkonnasõbralike ja Eesti tingimustes sobivate väetisekülvikute, vedelsõnniku- ja sõnnikulaoturite muretsemisel, väetamisplaani koostamisel ning sõnniku- ja mullaproovide võtmise meetodika selgitamisel.

2.6 Kaaluda Euroopa Nõukogu (EÜ) määruse nr 1698/2005 artikli 38 kohaselt veepoliitika raamdirektiivi 2000/60/EÜ rakendamisega seotud tootmispiirangute kompenseerimist põllumajandustootjatele Maaelu Arengu Euroopa Põllumajandusfondi (EAFRD) vahenditest järgmisel Eesti maaelu arengukava (MAK) programmiperioodil.

3. Elanikkonna varustamine tervisele ohutu joogiveega nitraaditundlikul alal.

Vajalik on:

3.1. Teostada maapinnalähedase põhjavee hajaasustuse kaevude nitraadisisalduse perioodilist kontrolli, sh teha koostööd Terviseametiga Põltsamaa-Adavere piirkonnas (eelkõige nende eelmisel perioodil rajatud kaevude, mis pole NTA põhjaveeseire programmiga hõlmatud, kontroll), paigaldada nitraatiooni automaatomõõturid 3-4 seirepunkti, koostada üksikkaevude rajamise juhis ja nõustada elanikkonda joogivee kvaliteedi küsimustes.

3.2. Asendada üksiktarbijate reostunud ja reostusohus olevad kaevud. Teostatud uuringute põhjal on enim reostatud veega kaevud Järva-Jaani vallas ning Kareda ja Tapa vallas.

4. Regulaarse täiendõppega keskkonna- ja põllumajandusametnike, konsulentide ning põllumajandustootjate nende tegevusele vastava keskkonnaalase asjatundlikkuse tagamine.

Üldreeglina kaasneb põllumajandustootmise kasvuga oluline mõju veekeskkonnale. Põhja- ja pinnavee hea seisundi saavutamiseks rakendatakse mitmetes riikides uusi tehnoloogiaid loomakasvatuses ja taimakasvatuses, täpsustatakse tootmispiiranguid vastavalt uutele võimalustele, täpsustatakse erinevate riikide osakaalu veekogude (näit Läänemeri) reostuskoormuses, võetakse vastu siduvaid kohustusi ning täiendatakse vastavalt ka õigusakte.

Riigid saavad oma kohustuste täitmist tagada eelkõige läbi parema teavitustöö, täiendõppe ja koolituse.

Vajalik on:

4.1 Ajakohastada juhendmaterjalid vastavalt Euroopa Liidu (EL), Läänemere piirkonna merekeskkonna kaitse komisjoni (HELCOM) ja riigisiseste õigusaktide muudatustele ja kinnitatud veemajanduskavadele, ühtlustada eri ametkondade keskkonnakoolituse materjalid, sealhulgas viia sisse piisav põhja- ja pinnavee kaitse käsitus.

4.2 Korraldada konsulentide koolitusi veekaitse lämmastiku- (N) ja fosfori- (P) koormuse, keskkonnaauditi ja keskkonnajuhtimise põhimõtete, maapiirkonna veemajanduse ja selle keskkonnanõuetele vastavuse teemadel. Toetada keskkonnaekspertide ja konsulentide koostööd põllumajandustootjate keerukamate veekaitseprobleemide lahendamisel. Kaasata täiendkoolituse kavade koostamisse NTA nõukogu.

4.3 Korraldada keskkonna- ja tervisekaitse ning kohalike omavalitsuste ametnike täiendõpet (N- ja P-koormuse, keskkonnaauditi ja keskkonnajuhtimise põhimõtete, maapiirkonna veemajanduse ja selle keskkonnanõuetele vastavuse alal).

4.4 Aidata kaasa põllumajandustootjate koolitamisele ja nõustamisele kohapeal, sealhulgas toitainete bilansi koostamise ja P-indeksi rakendamise osas.

5. Nitraadidirektiivi rakendamise kontrolli tagamine, asjaomane seire ja aruandlus:

5.1 Uuendada NTA allikate ja karstialade andmestik, kuna praegune nimekiri ja asukohakirjeldused on osaliselt 20–30 aastat vanad.

5.2 Tõhustada järelevalveasutuste teostatavat järelevalvet põllumajandustootjate üle põhja- ja pinnaveekaitse nõuete täitmisel (Põllumajandusamet (PA), Terviseamet (TA), Keskkonnainspeksioon (KKI)). Tõhustada järelevalvet NTA kompleksluba vajavate põllumajandusettevõtete üle.

5.3 Korraldada EL aruandluseks ja riigisisesteks vajadusteks vajalike andmete kogumine, andmete kogumise meetodika täpsustamine, iga-aastane seiretulemuste analüüs. Tagada koostöös Põllumajandusministeeriumiga olemasolevate andmete kättesaadavus või ristkasutus asjaomaste institutsioonide (PRIA, Põllumajandusuuringute Keskus (PMK), Keskkonnaministeeriumi Info- ja Tehnokeskus (ITK), Keskkonnaamet (KA), Põllumajandusamet, Keskkonnainspeksioon, Terviseamet) vahel.

5.4 Korraldada NTA tegevuskava aruande koostamine.

IV Tegevuskava tegevused ja ajakava

Tegevuste loetelu, ajakava ja ligikaudne maksumus on esitatud tabelis 1.

Tabel 1. Tegevused NTA II perioodil

	Meede Tegevus	Täitjad	Maksumus (tuh kr)	Täitmise aeg			Märkused
				2009	2010	2011	
1	Ametkondade koostöö						
1.	Korraldada üks kord aastas	PM	100	-	-	100	Eesti maaelu arengukava 2007-2013
1	Keskonnaministeeriumi (KKM), Põllumajandusministeeriumi (PM), Keskonnainspektsiooni, PRIA, Põllumajandusameti, Terviseameti ja konsulentide ühised seminarid	KKM	300	-	200	100	Taotlemisel Keskonnainvesteeringute Keskuse (KIK) veeprogrammist
1.	ÜPP ja VMK ühildamise EL koostööprojekti	KKM	210	60	75	75	Valitsemisala eelarve raames, 2009. a rahastas Keskonnaamet
2	(Pilot River Basin - Agriculture) osalemine Pandivere näidisvalgalal	(Keskonnaamet)					
1.	Põllumajandustootmist reguleerivate õigusaktide	KKM,					Valitsemisala eelarve raames
3	ühtlustamine	PM					
1.	NTA nõukogu töö jätkamine	KKM	150	50	50	50	Valitsemisala eelarve raames
1.	Koostöö arendamine riigi- ja teadusasutustega.	PM, PMK, KKM,					Valitsemisala eelarve raames
5	Tõhustada eri andmekogude riskasutust, tagada andmevahetus	ITK, Terviseamet, Statistikaamet					
2	Tootmise säästlik planeerimine						
2.	Suurtootmise mõju uuring põhja- ja pinnaveele	KKM	600	1) 504			KIK rahastamisotsus 10.03.2009, 1) riigihanke tulemusel selgunud tegelik maksumus
1							
2.	Loomafarmide keskkonnanõuetele vastavuse	KKM	1 300	1) 954			KIK rahastamisotsus 10.03.2009, 1) riigihanke tulemusel selgunud tegelik maksumus
2	inventeerimine						
2.	Sõnniku taimetoitainete koostise uuring	PM	250	-		250	Eesti maaelu arengukava 2007-2013 tehnilisest abist
3	tootmistüüpide ja loomaliikide kaupa						

2.4	Sügisese sõnnikulaotamise mõju pinna- ja põhjaveele	KKM	400	-	400		Taotlemisel KIK veeprogrammist
2.5	Konsulentide abi tõhustamine keskkonnasäästliku tootmise planeerimisel	PM			pidev		Valitsemisala eelarve raames
2.6	Kaaluda tootmispiirangute kompenseerimist põllumajandustootjatele	PM, KKM			pidev		Valitsemisala eelarve raames
3	Tervisele ohutu joogivesi						
3.1	Hajaasustusaladel kaevude nitraadisisalduse perioodiline kontrollimine, sh NO ₃ automaatmõõturite paigaldamine, üksikkaevude rajamise juhise koostamine, kaevude rajamise järelevalve ja elanike nõustamine	KKM KOV, Terviseamet	300	-	100	200	Taotlemisel KIK veeprogrammist
3.2	Üksiktarbijate reostunud veega kaevude asendamine	KKM, KOV	600	-	200	400	Taotlemisel KIK veeprogrammist
4	Asjatundlikkuse tagamine						
4.1	Juhendmaterjalide ajakohastamine vastavalt EL, HELCOM ja riigisiseste õigusaktide muudatustele ja kinnitatud veemajanduskavadele, keskkonna, sh põhjavee ja pinnavee kaitse teemaliste koolitusmaterjalide ühtlustamine	PM	100	-	50	50	Eesti maaelu arengukava 2007-2013 tehnilisest abist
		KKM	100	-	-	100	
4.2	Konsulentide regulaarne veekaitsealane koolitamine	PM; KKM			pidev		Valitsemisala eelarve raames
4.3	Põllumajandustootjate koolitamine ja nõustamine kohtadel	PM			pidev		Valitsemisala eelarve raames
5	Kontroll, seire ja aruandlus						
5.1	NTA allikate ja karstialade andmestiku uuendamine	KKM	350	-	100	250	Valitsemisala eelarve raames
5.	Järelevalve tõhustamine põllumajandustootjate	KKM (KKI)					

2	poolt põhja- ja pinnavee kaitse nõuete täitmise üle	PM (Põllumajandusa met), SM (Terviseamet)					Valitsemisala eelarve raames
5. 3	Iga-aastane andmete kogumine ja seiretulemuste analüüs	KKM, ITK, KKI, PM, PMK, Terviseamet					Valitsemisala eelarve raames
5. 4	Nitraaditundliku ala II tegevuskava aruande koostamine	KKM, ITK, PM, PMK, TKI					Valitsemisala eelarve raames
	Maksumus	Kokku, sh	4 760				
		KKM	4 310	1 568	1 125	1 175	Sh taotlemisel KIK veeprogrammist 2010.a -850, 2011.a -750
		PM	450	-	50	400	

V Tegevuskava elluviimine

NTA tegevuskava elluviimist juhib Keskkonnaministeerium koostöös Põllumajandusministeeriumiga. Mõlemad ministeeriumid kaasavad vastavalt tegevuse iseloomule töösse oma allasutused. Joogivee kvaliteedi küsimuste lahendamisse kaasatakse Sotsiaalministeerium.

Keskkonnaminister uuendab Pandivere ja Adavere-Põltsamaa NTA nõukogu koosseisu, kus on esindatud Keskkonnaministeerium (2 esindajat), Keskkonnaamet (1 esindaja), Keskkonnainspeksioon (1 esindaja), Põllumajandusministeerium (2 esindajat), Põllumajandusamet (1 esindaja), Terviseamet (1 esindaja), kohalikud omavalitsused (3 esindajat) ning põllumajandustootjate ja talunike liidud (3 esindajat).

Nitraaditundliku ala nõukogu ülesanded on:

- 1) koordineerida osaliste tegevust NTA tegevuskava elluviimisel;
- 2) vaadata läbi valdkonna juhend- ja koolitusmaterjalid ning vajaduse korral teha ettepanekud nende täiendamiseks;
- 3) analüüsida NTA tegevuskava raames kavandatavate uuringute lähteülesandeid;
- 4) anda hinnangud NTA tegevuskava elluviimise tulemustele ja koondaruannetele ning anda soovitusi NTA tegevuskava täpsustamiseks ja ühildamiseks teiste tegevuskavade ja programmidega.

NTA nõukogu kaasab vajaduse korral oma töösse eksperte. NTA nõukogu koostab kord aastas tegevusaruande.

VI Oodatavad tulemused

Pandivere piirkonnas ning enamikul Adavere-Põltsamaa piirkonnast on tagatud, et põhjavee nitraadisisaldus ei ületa õigusaktidega ettenähtud piirväärtusi ja põhjavee seisund on hea.

Heas seisundis vooluveekogude osakaal suureneb.

Paraneb Keskkonnaministeeriumi ja Põllumajandusministeeriumi valitsemisalas olevate valitsusasutuste ja hallatavate riigiasutuste pädevus ja koostöö NTA tegevuskava valdkonnas.

On tagatud põllumajandustootjate informeerimine ja nõustamine maaviljeluse ja loomakasvatuse keskkonnanõuete ning hea põllumajandustava osas, eriti seoses säästva majandamisega veehaarete lähikonnas.

Põllumajandustootjatele on kättesaadav uusim informatsioon nende kasutuses oleval maal asuvate veehaarete, karstilehtrite, allikate, kaitsmata põhjaveega ja tugeva kaldega alade, nende kasutamise keskkonnapiirangute ning vabatahtlike keskkonnameetmete rakendamise võimaluste kohta.

Põllumajandustootjatele on tehtud kättesaadavaks informatsioon sõnnikumajanduse, väetamise ja maaviljeluse parimast võimalikust tehnikast.

NTA ühisveevärgi ja hajaasustuse veetarbijate vesi vastab nitraadisisalduse osas sotsiaalministri poolt veeseaduse alusel kehtestatud joogivee kvaliteedinõuetele.

Toimub nitraadidirektiivi kohaselt nõutav vajalikus mahus järelevalve, seire ja regulaarne andmete kogumine ning andmebaasid on komplekteeritud.

VII Tegevuskava täitmise hindamise kriteeriumid

NTA tegevuskava täitmist hindab ja analüüsib NTA nõukogu igal aastal, ning esitab tulemused Keskkonnaministeeriumile ja Põllumajandusministeeriumile, võttes aluseks järgmised hindamiskriteeriumid:

- 1) nitraadireostuse suurenemine on ära hoitud põllumajandustootjate riikliku ja kohaliku järelevalve ning riikliku ja ettevõtjate seirega. Hinnang veekeskonna seisundi ja põllumajandustegevuse seostele antakse nitraadidirektiivi aruandlusjuhise „Veekeskonna ja põllumajanduse seisund ning suundumused“ 2008. a reeglite kohaselt;
- 2) on tagatud nitraadidirektiivi nõuetele vastav seire ja andmekogude olemasolu ning ruumiandmete kättesaadavus;
- 3) tagatud on põhja- ja pinnavee ning joogivee kvaliteedi nõuetele vastavus, samuti vee-elustiku vastavus õigusaktide nõuetele;
- 4) põhjavee seisund vastab keskkonnaministri poolt veeseaduse alusel kehtestatud heale seisundiklassile;
- 5) pinnavee seisund paraneb ning enamjaolt vastab keskkonnaministri poolt veeseaduse alusel kehtestatud heale seisundiklassile;
- 6) hajaasustuse majapidamiste joogivesi vastab sotsiaalministri poolt veeseaduse alusel kehtestatud tervisele ohutu joogivee nõuetele

Andmed NTA tegevuskava täitmise kohta kogutakse iga-aastaselt vastavalt nitraadidirektiivi aruandluse juhendile ning aruanne esitatakse 2012. aasta 1. juuliks Euroopa Komisjonile.